

Indeks rzeczowy do GK

Jednostki monetarne

cekin – złota moneta, pierwotnie bita od 1284 do 1797 w Wenecji; popularna w całym basenie Morza Śródziemnego

dolar zob. piastr hiszpański

dukat austriacki – moneta srebrna (= ok. 55 piastrow tur.)

frank – srebrna moneta francuska (= ok. 4,5 piastra tur.)

funt szterling –

grosz zob. piastr turecki

kolonat – moneta srebrna bita w hiszpańskich koloniach Nowego Świata (= 24 piastry tur.)

kurusz zob. piastr turecki

napoleon d'or – złota moneta (= ok. 90 piastrow tur.)

parad (para) – osmańska moneta zdawkowa (= 1/40 kurusza)

piastr turecki – moneta srebrna lub miedziana (= 40 paradów)

piastr hiszpański – (wł. *piastra* – cienka metalowa płytką); inaczej dolar hiszpański, moneta srebrna (= 8 reali), bita od 1497 do czasów Łacińskiej Unii Monetarniej (1865)

real – moneta srebrna, bita od XIV w. W Hiszpanii i Portugalii oraz w Nowym Świecie

reński – moneta srebrna (= ok. 11 piastrow tur.)

rubel – moneta srebrna (= ok. 18 piastrow tur.)

szyling – 2 złp. (1827)

talar – srebrna moneta (*della regina*) ze stemplem i datą śmierci cesarzowej Marii Teresy (= 21-23,5 piastrow tur.), zwana też dolarem lewantyńskim

przeliczenia wg:

M. Mann, *Podróż na Wschód I*, Kraków 1854.

Ks. dr. J. Pelczar, *Ziemia Święta i Islam czyli Szlice z pielgrzymki do Ziemi Świętej*, Lwów 1875.

Jednostki pływające

ALCYONE – szkuner (10/16 dział); brał udział w bitwie pod Navarino pod komendą kapitana Turpin.

ARMIDE – 44działowa fregata (II klasy); brała udział w bitwie pod Navarino pod komendą kapitana barona Gaud Amable Hugon.

HMS ASIA – brytyjski okręt liniowy dwupokładowy II klasy, 84 działowy (zwodowany w 1824); flagowy okręt Admirała Codringtona w bitwie pod Nawarino (pod komendą komandora Roberta L. Baynesa). Wycofany ze służby i sprzedany w 1908.

BRESLAU – francuski okręt liniowy (84 działa, II klasy); brał udział w bitwie pod Navarino pod komendą kapitana Valdémara Guillaume Nème Botherel de La Bretonnière (1775–1851).

HMS CAMBRIAN – 40działowa fregata (V klasy), zwodowana w 1797 (zatonęła pod Grambużą w 1828); uczestniczyła w bitwie pod Navarino pod komendą kapitana Gawena Hamiltona.

DAPHNE – szkuner (6 dział); uczestniczył w bitwie pod Navarino pod komendą kapitana Frezier.

HMS GANNET – 18 działowy bryg słupek klasy Cruizer, w służbie brytyjskiej (1814–1838), w 1826 pod dowództwem Francisa Brace, Esq.

GEORGE – bryg towarzyszący fregacie HELLAS.

HELLAS (Helas) – 48działowa fregata (pierwotnie HOPE), okręt flagowy powstańców od 1826; jedna z dwóch fregat zamówionych przez rząd grecki w stoczni Nowego Yorku (druga LIBERATOR, została sprzedana, żeby umożliwić wyposażenie pierwszej). Dotarła do Nafplionu w listopadzie 1826 (po drodze załoga usiłowała przejąć okręt i sprzedać go w Kolumbii, a potem Ibrahimowi Paszy). HELLAS pod dowództwem Cochrane'a, Andoniosa Miaulisa i Konstantyna Kanarisa brała udział w działaniach na Morzu Egejskim i Jońskim. W 1831 Andreas Miaulis podniósł bunt przeciw rządowi Kapodistriasa i sprzeciwił się rozkazowi przekazania części floty (wówczas na Poros) armirałowi rosyjskiemu Ricordowi. W rezultacie kazał podpalić okręty; spaleni uległy poza HELLAS także dwie korwety: HYDRA i SPETSES.

HMS HIND – kuter (10 dział).

polakra – także polacca; zazwyczaj trójmasztowy statek żaglowy lub żaglowo-wiosłowy o ożaglowaniu po części łacińskim, popularny w XVII–XVIII w. na Morzu Śródziemnym jako statek kupiecki lub eskortowy, ale także używany przez piratów berberyjskich.

HMS RALEIGH – 18 działowy bryg słup klasy Cruizer (zwodowany w 1806); w 1826 pod dowództwem Johna Windhama Dallinga.

HMS SERINGAPATAM – 46 działowa fregata (V klasy), zbudowana między 1817 a 1821.

SCIPIO – francuski okręt liniowy (80 dział; III klasy); brał udział w bitwie pod Navarino pod komendą kapitana Pierre Bernard Miliusa.

SIRENE – 60działowa fregata (I klasy); brała udział w bitwie pod Navarino pod komendą kapitana Roberta; okręt flagowy admirała Henri de Rigny.

TRIDENT – francuski okręt liniowy (74 działa; III klasy); brał udział w bitwie pod Navarino pod komendą kapitana Morice.

UNICORN (Jednoroziec) – szybki 156-tonowy szkuner, zakupiony dla Cochrane'a przez Londyński Komitet Filhelleński. Zob. D. Cordingly, *Cochrane the Dauntless: The Life and adventures of Thomas Cochrane, 1775–1860*, London, New York, Berlin 2007.

HMS ZEBRA – 18. działowy bryg-słup (zwodowany w 1815); w 1825 pod komendą Edwarda R. Williamsa działał przeciw piratom na Morzu Śródziemnym; m.in. spalono statek piracki Nicolo Cipriottiego.

Jednostki miar i wag

oka

Urzędy, rangi wojskowe, tytuły i insygnia

aga – turecki tytuł wojskowy i administracyjny; oficer; wyższy urzędnik; także tytuł grzecznościowy: pan.

beglerbeg (beglerbej, bejlerbej) – wysoki urzędnik osmański, gubernator prowincji, przełożony sandżakbejów.

dej (**dey**) – (tur. dayı – dosł. wuj), w okresie osmańskim (od 1671) tytuł władców (wybieralnych) Algieru, Tripolisu i Tunisu. Ostatnim dejem Algieru był Hussein Dey (1765–1838), którego panowanie (od 1818) zakończyły w 1830 wojska francuskie. Zmarł w Aleksandrii.

honorowy kaftan – (tur. hilab), ceremonialna szata, wykonana z kosztownych tkanin i futer, inna dla każdej rangi urzędniczej (od wielkiego wezyra do najniższych urzędników), wręczana jako dowód łaski i zadowolenia sułtana.

kadi – urzędnik osmański; sędzia, ferujący wyroki zgodnie z prawem szariatu.

kapudan pasza – wielki admirał floty (admiralissimo); kapudana (wł. capitana – okręt flagowy)

kapudan bej – admirał

kiaia bej – właśc. Kahya bey; tytuł wysokiego urzędnika osmańskiego, podwładnego W. Wezyra, do spraw wewnętrznych i wojskowych.

kaimakam – rządcą.

mufti (Mufty) – urzędnik osmański; uczonego interpretator prawa islamskiego, wydający oficjalną jego wykładnię w formie fatwy.

patrona bej – wiceadmirał (patrona – wenet. galea / nave)

riyala bej – kontradmirał (wł. galea reale – galera królewska)

reis-effendi (Reis Effendy) – początkowo odpowiednik kanclerza państwa, później urzędnik (minister) odpowiedzialny za sprawy zagraniczne.

spahisi – członkowie ciężkiej jazdy osmańskiej, tworzący wraz z janczarami główną siłę wojsk tureckich; formacja zniesiona (podobnie jak korpus janczarów) przez sułtana Mahmuda II w 1826 r.

spatar – urząd mołdawski, odpowiednik miecznika

ulem – strażnik i interpretator nauk islamu; duchowny muzułmański.

Inne

zaims i timars – system działek ziemi o wielkości zależnej od rangi (timar, ziamet, hasi), dawanych spahisom osmańskim pod uprawę w zamian za obowiązek służby wojskowej (wyposażenie i utrzymanie siebie i konia). System zaczął zanikać wraz z osłabieniem znaczenia konnicy w armii na rzecz regularnej piechoty.

Bibliografia

E.J. Brill, *The Encyclopaedia of Islam. A Dictionary of the Geography, Ethnography and Biography of the Muhammadan Peoples*, Leiden 1913–1938